

FİLİSTİN'DE EĞİTİM: İSRAİL'İN YILDIRMA VE ŞİDDET POLİTİKALARINA DİRENEN EĞİTİMLİ BİR HALK

Merve Aksoy Ercümen

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Ercümen, Merve Aksoy, "Filistin'de Eğitim: İsrail'in Yıldırma ve Şiddet Politikalarına Direnen Eğitilmiş Bir Halk", Araştırma 82, İNSAMER, Ekim 2018.

Araştırma 82

Giriş

Batı Şeria ve Gazze Şeridi 1967 yılında İsrail tarafından işgal edilmiştir. Uzun bir tarihî geçmişi olan bu topraklarda kurulu bir hukuk sistemi ve yönetim mevcut olmasına rağmen işgalin ardından bölgedeki tüm yönetim yapısı ve yasal hükümler İsrail tarafından iptal edilmiştir. Bu bağlamda, Filistin'de eğitim, İsrail tarafından kurulan askerî düzen ve yaptırımlardan zarar gören temel alanlardan biridir.¹ 1967'ye kadar Filistin'in eğitim sistemi Ürdün ve Mısır'ın düzenlemelerine tabi iken 1967 yılından itibaren İsrail'in yönetimi altına girmiştir. Filistin eğitim sisteminin tekrar kendi elinde toplanması ise 1994 yılında mümkün olmuştur.

Filistin topraklarında işgalin ilk gününden itibaren süregelen İsrail'in siyasi şiddetine rağmen eğitim Filistinliler için önem ve öncelik açısından günlük hayatın ilk sırasında yer almaktadır. 2013 yılında Dünya Bankası'nın yaptığı bir anketeye göre genç Filistinlilerin (10-24 yaş) %60'ı eğitimi hayatlarının ilk sırasına koymaktadır. Bölge ülkeleri ile karşılaştırıldığında %90'lara varan okuma yazma oranı ile Filistin, bölgedeki diğer ülkelere göre oldukça yüksek bir orana sahiptir.² Filistin'de kızlar ve erkeklerin okula kayıt oranı toplamı %90'ın üzerindedir.

Çocuklar için okul, güvenli ve korunaklı bir yapı olması gerekirken Filistin topraklarında

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İsrail'in silahlı saldırıları altında yaşayan çocuklar için okul, şiddetin çeşitli türlerine maruz kalınan bir yer haline gelmiştir. İşgal devletinin uygulamaları çocukların eğitim imkânlarını kısıtlamaktadır. Örneğin Batı Şeria ve Doğu Kudüs özelinde düşünüldüğünde öğrenciler okula gidip gelirken İsrail askerleri ve İsraili yerleşimcilerin fiziksel ve sözlü şiddetine maruz kalmaktadır. Okul içerisinde de benzer muamelelerle karşı karşıya kalan öğrenciler ya akranları olan İsraili yerleşimci ailelerin çocukları ya da öğretmenleri tarafından darp edilmektedir.³

Bu çalışma, Filistin'deki okullarda verilen eğitim üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmada, Filistinli öğrenciler ve aileleri üzerinde uygulanan psikolojik ve fiziksel şiddetin çeşitleri ve boyutları ortaya konularak okulların ve verilen eğitimin güvenliği konuları incelenecektir.

İşgal Altında Filistin Eğitimi

1967 yılındaki İsrail işgalinden önce, 1950 ve 1960'lı yıllarda Filistin eğitimi Ürdün (Batı Şeria) ve Mısır (Gazze) politikalarına ve düzenlemelerine bağlıydı.⁴ Ancak bu dönemde merkezî eğitim sistemi; niteliksel bozulma, Filistin değer ve kültürüne uymayan özellikleri sebebiyle öğrenciler için yeterli değildi.⁵

1967 yılındaki işgalle birlikte İsrail kuvvetleri Filistin'deki tüm eğitim sisteminin kontrolünü ele geçirmiştir. İşgalin ilk 10 yılında, artan nüfusa rağmen yeni okullar inşa edilmemiş, saldırılar sonucu tahrip edilen okullardaki sınıf mevcutları artarak sınıf başına ortalama 60 öğrenci düşecek hale gelmiştir.⁶ Okullar askerlerle doldurulup okulların ihtiyaçları için ayrılan fonlar kesilmiştir.⁷ İsrail kontrolü altındaki

Filistin okulları sıklıkla uzun süreli kapatmalara ve eğitime ara vermelere maruz kalmıştır. Ayrıca okullara eğitim materyali desteğine de izin verilmiştir.⁸ Bu koşullar altında 1987 yılına gelindiğinde Birinci İntifada patlak vermiş ve İsrail'in bu sürece orantısız müdahalesi, eğitim sistemi üzerinde ciddi yıkıcı etkilere sebep olmuştur. İlkokuldan üniversiteye kadar sınıf ayrımı gözetmeksizin öğrenciler okullardan atılmış, tutuklanmış ve okula geliş gidişleri engellenmiştir.⁹ İki yıllık eğitim veren enstitüler uzun süreliğine kapatılmış, bu da eğitimde üçte iki nispetinde bir kayba sebep olmuştur.¹⁰ Bu dönemde kapatılan okulların çoğu, İsrail tarafından askerî üs ve hapis haneye dönüştürülmüştür.¹¹ Bu zorluklar ve yokluklar, Filistinlileri yeni bir eğitim modeli olan ve "popüler eğitim" olarak adlandırılan evde eğitim sistemini geliştirmeye sevk etmiştir.¹² Fakat İsrail bu eğitim sisteminin suç potansiyeli taşıdığını iddia ederek evde eğitim uygulamalarına ağır para ve hapis cezaları uygulamıştır.¹³

Çoklu Eğitim Sistemi

1948 savaşıdan sonra Gazze yönetsel olarak Mısır'a, Batı Şeria ise Ürdün'e bağlanmıştır. Bu durum Filistin eğitim sisteminde ikili bir yapı ortaya çıkarmış; daha sonra sivil toplum kuruluşları da bu sisteme dâhil olmuştur. Gazze ve Batı Şeria'da bulunan okulları üç farklı kümede toplamak mümkündür:

- Devlet okulları
- UNRWA (BM Yakındoğu Filistin Mültecilerine Yardım Ajansı) okulları
- Özel okullar

1996 yılında Filistinli öğrencilerin %67,6'sı devlet okullarında, %26,3'ü UNRWA'ya ait okullarda,

1995-1996 Yılında Gazze ve Batı Şeria'da Bulunan Okullar				
	Okullar	Sınıflar	Öğrenciler	Öğretmenler
Devlet				
1995	1.084	11.817	418.807	13.533
1996	1.112	12.524	447.822	14.742
UNRWA				
1995	253	3.702	161.332	4.370
1996	259	3.918	174.284	4.642
Özel				
1995	147	1.563	40.521	2.175
1996	147	1.640	40.765	2.210

Kaynak: *Educational Statistics Yearbook 1995/1996*, MOE & PCBS, PNA.

%6,1'i de özel okullarda eğitim görmekteydi. Aşağıdaki tablo, Filistin'de bulunan her üç okul tipinin karşıladığı eğitim hizmetini öğrenci ve öğretmen bazında göstermektedir.

Müfredat ve Sansür

Batı Şeria'da bulunan okullar Ürdün müfredatını takip ederken Gazze Şeridi'nde Mısır müfredatına göre eğitim verilmekteydi. Her iki müfredat da kültürel olarak geçerli mezuniyet belgesi verse de ulusal olarak bu mezuniyetlerin denklikleri yoktu.

İsrail, eğitimde uyguladığı sansürle gelecekte bir Filistinli kimliği oluşturulmasının önünü kapatarak ulus inşasını engellemeyi amaçlamıştır.¹⁴ Bunun için de Filistin'in tarihsel süreci ve halkın yapısına ilişkin sosyolojik öğretiler sistemli bir şekilde yasaklanmıştır. Her yıl Ürdün ve Mısır'dan temin edilen ders kitapları, öncelikle İsrail otoriteleri tarafından kontrol edilerek metinlerden Filistin tarihine, Filistinli kimliğine, köklerine ve tarihî mirasına atıf yapan ifadeler çıkarılarak katı bir sansür uygulanmıştır. Bu sansür sadece Filistin'in tarihî, coğrafi ve kültürel geçmişi ile ilgili bilgilere değil, aynı zamanda diline ve dinî değerlerine yönelik de uygulanmış, böylece kimlik

oluşturma yahut kimliğin fark edilme sürecinin önüne geçilmek istenmiştir.¹⁵

İşgal altında verilen eğitim oldukça zor koşullarda ve kısıtlanmış olarak verilmiştir. Filistin kültürüyle ilgisi olup olmadığı önemsenmeksizin hazırlanan ders kitapları ve müfredatlar Filistin halkına dayatılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin bu müfredatı iyileştirmek için ihtiyaç duydukları ilave kaynaklara ulaşmalarının da önü kesilmiştir. Öğrencilerin motivasyonunu olumsuz etkileyen bu sınırlamalar, öğrencilerde görülen davranış bozukluklarının temel sebeplerindedir.

İntifada Dönemi

1987 Aralık ayında Birinci İntifada'nın başlamasıyla işgal altındaki topraklarda eğitime yönelik yönetsel kısıtlamalar ve askerî tacizler artırılarak uygulanmıştır. İntifada ile birlikte İsrail, "zorunlu tedbir" adı altında birtakım yaptırımları uygulamaya koymuştur. Bunlar genelde kolektif cezalandırmalardır:

- Tutuklama, öğrencilerin sınır dışı edilmesi yahut okuldan atılması
- Okul harçlarına yönelik yoğunlaştırılmış ekonomik baskı
- Okul kapatma

1988'den itibaren toplu cezalandırma biçimi olarak başlayan okul kapatmalar, ileriki dönemde eğitim sistemine İsrail tarafından uzun soluklu müdahaleler olarak yeni bir boyut kazanmıştır. İntifada'nın ilk iki yılında devam eden toplu okul kapatmalarla bir bakıma ayaklanmanın faturası bütün Filistin halkına kesilmek istenmiş ve Filistinlilerin hayatı her anlamda zorlaştırılmıştır.

Sistemik bir şekilde uygulanan okul kapatmalar 16 ay boyunca devam etmiş; daha sonra, Haziran 1989'dan itibaren, ikinci dalga tedbirlerle bu sürece yeni bir boyut getirilmiştir. Bu dönemde okullar yeniden açılmış olsa da okul kapatmalar ve sokağa çıkma yasakları dönem dönem tekrar uygulanmıştır. İsrail'in güvenlik gerekçesiyle eğitim sisteminde yaptığı tahribatın Filistin halkı ve Filistinli öğrenciler üzerindeki etkileri oldukça sarsıcı olmuştur. Aşağıdaki tabloda, 1988-1989 eğitim öğretim yılında Filistin'deki okulların açık kaldığı gün sayısı verilmektedir. Rakamlar Filistin topraklarında eğitimin işgal devleti İsrail tarafından nasıl engellendiğini açıkça göstermektedir.

Eğitimin bu şekilde engellenmesi ve öğrencilerin akranlarından geri kalması, Filistinlilerin alternatif eğitim metotları geliştirmesine neden olmuştur. Eğitime yönelik müdahalelere cevap olarak Filistinli aileler, çocuklarının kayıplarını minimum düzeye çekmek için bir sistem oluşturmuştur. Buna göre yakın mahalleler birleşerek evlerde ve camilerde öğretmenler, ebeveynler ve üniversite öğrencileri tarafından desteklenen "evde eğitim" sistemini başlatmıştır.¹⁶ Ancak oluşturulan bu eğitim ortamını denetleyemeyen İsrail, bu konuyu güvenlik sorunu haline getirmiş ve evde eğitim sistemi İsraililerce ve İsrail hükümeti tarafından büyük bir tehdit olarak algılanmıştır. Ağustos 1988'de İsraili yetkililer okul dışında eğitimin suç olduğunu açıklamıştır. Bu eğitimlerin verildiği yerlere İsrail askerleri tarafından baskınlar düzenlenmiş; buralardaki öğretmen ve öğrenciler tutuklanmış, ağır para ve hapis cezalarına çarptırılmışlardır.

Filistinli çocukların eğitimi için geliştirilen ikinci alternatif ise uzaktan eğitim sistemidir. UNRWA ve özel okullar tarafından geliştirilen bu sistem

de İsrail tarafından yasa dışı ilan edilip suç sayılmıştır.

İntifada dönemi boyunca bağımsız bir eğitim stratejisinin olmayışı sebebiyle okul kapatmaların akademik, sosyal ve ekonomik hayata ciddi olumsuz etkileri olmuştur. 1988'den itibaren eğitimciler ve öğretmenler, öğrencilerin akademik seviyelerindeki kritik düşüşle yüzleşmek durumunda kalmıştır. Okul kapatmalar Filistinli öğrencilerin akranlarıyla aralarında önemli bir fark oluşmasına ve sosyal hayatlarına etki etmiş; bu dönemde yaşanan kayıplar öğretmen eksikliği, okulların açık kaldığı gün sayısının sınırlı oluşu, sokağa çıkma yasağı ve uzun süreli kapatmalardan dolayı sonraki dönemlerde de telafi edilememiştir. İsrail'in Filistin eğitim sistemi üzerindeki bir diğer öldürücü darbesi ise, öğretmenlerin zaten düşük olan maaşlarına yüzde elli oranında kısıtlama getirilerek öğretmenlerin ciddi bir maddi sıkıntı içerisinde bırakılmaları olmuştur.¹⁷

Yükseköğretim

Filistin'de yükseköğretimin tarihi oldukça yakın bir geçmişe sahiptir. İki yıllık yüksekokullar 1950'lerden itibaren kurulmuştur. Bu enstitüler öğretmen yetiştirme, teknik eğitim ve sanat üzerine yoğunlaşmış olup hem Filistin hem de UNRWA tarafından organize edilmiştir. Üniversiteler ise 1970'li yıllarda İsrail işgaline rağmen kurulmaya başlanmıştır. İsrail işgali altındayken üniversite eğitimi için yurt dışına çıkmakta zorlanan öğrencilerin çalışma alanlarını genişletmek üzere kurulan üniversitelerin nihai hedefi, Filistin kimliğini unutturmamak ve tarihî bilinci canlı tutmak olmuştur.¹⁸ Üniversite eğitimindeki asıl gelişme 1994 yılında Oslo'da imzalanan anlaşmalardan sonra olmuştur.

Yükseköğretim çalışmaları *Law on Higher Educaion No. 11 of 1998* başlıklı yasa altında düzenlenmiştir. Bu yasaya göre her vatandaş yükseköğretime erişim hakkına sahiptir. Yasa, yükseköğretime ilişkin olarak üç farklı enstitü tipi oluşturmuştur:

- Resmî enstitüler
- Halk enstitüleri (Sivil toplum kuruluşları tarafından kurulan enstitüler)
- Özel enstitüler

Filistin'deki üniversitelerin çoğu STK'lar tarafından kurulmuştur. Bakanlık, bu enstitülere finansal olarak kısmi destek vermektedir. Bazı STK'lar da kendi kurdukları üniversitelere finansal destek sağlamaktadır.

Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da bugün toplam 49 yükseköğretim enstitüsü vardır. 221.000 öğrencinin kayıtlı olduğu bu enstitülerde yaş ortalaması 18-24 arasındadır. Bu yükseköğretim enstitülerin 11'i devlet, 17'si halk, 17'si özel, 4'ü ise UNRWA tarafından kurulmuştur.

İntifada Sonrası Eğitim Durumu

Birinci İntifada 1993 yılında İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü arasındaki Oslo Anlaşması ile sona ermiştir. Anlaşmanın parçası olarak eğitimle ilgili sorumluluklar, bütün Filistin'deki

eğitim sistemini ve müfredatı düzenleme yetkisi ile donatılmış olan Filistin Eğitim ve Yüksek Eğitim Bakanlığı'na (*Palestinian Ministry of Education and Higher Education/MoEHE*) verilmiştir. Anlaşmalar ve yapılan görüşmeler Filistin kontrolü vaat etmesi sebebiyle Batı Şeria'da memnuniyetle karşılanmış olsa da kısa sürede Oslo Anlaşmalarının Batı Şeria'yı böldüğü anlaşılmıştır.²⁰ Anlaşmalar Batı Şeria'yı kalıcı olarak A, B ve C bölgelerine bölmüş ve ek olarak İsrail tarafından işgal edilmiş bölgelerde Filistin Devletini geri döndürülemez bir parçalanmanın eşiğine getirmiştir.²¹ Bu bitişik olmayan parçalanmış yönetim bölgeleri, MoEHE'nin eğitim sistemini düzenlemesini ve kontrol etmesini zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra Batı Şeria'da bu bölünmüşlük fiziksel, politik, hukuki parçalanmışlığı da beraberinde getirmiştir.

2000 yılında bakanlığın ilk icraatı beş yıllık gelişim planı ile bir Filistin müfredatı düzenlemek olmuştur. Bu yolla eğitimin kalitesinin artırılması, kız öğrencilerin ihtiyaçları ve insan kaynaklarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ancak 2000 yılı aynı zamanda İkinci İntifada'nın ilk yılıdır. İlkine kıyasla çok daha güçlü olan bu başkaldırı, Filistin ve İsrail'in gündemine oturmuştur. İsrail ordusunun İkinci İntifada boyunca yaptıkları, Filistin eğitim sisteminin bilinçli olarak İsrail tarafından hedef alındığını göstermektedir. MoEHE verilerine göre

1995-1996 Yılında Gazze ve Batı Şeria'da Bulunan Okullar

Seviye	Yıl Boyunca Eğitim Verilebilen Gün Sayısı	Eğitim Süresi (%)	Öğrenciler	Öğretmenler
1-6. sınıflar	135	64	418.807	13.533
7-9. sınıflar	115	55	447.822	14.742
10-11. sınıflar	85	40	161.332	4.370
12. sınıflar	120	57	174.284	4.642

Kaynak: *Educational Network*, No. 2, Eylül 1990.

(2004) okullar kapandığı için çocuklar okula gidememiş; tüm Filistin’de sokağa çıkma yasağı ve büyük bir şiddet uygulanmıştır. Bu sürecin ilk dört yılında 1.125’ten fazla okul kapatılmış, 295 bina İsrail bombardımanlarından zarar görmüş, bu binaların 97’si İsrail askerlerinin saldırısına uğramış, 43 okul İsrail tarafından askerî üsse çevrilmiştir.²² 2005 MoEHE ve UNESCO verilerine göre, bu dönemde yalnızca eğitim altyapısına verilen zarar 5 milyon dolardan fazla olmuştur. Aynı dört yıl içerisinde 516 öğrenci, 28 öğretmen ve 7 okul çalışanı öldürülmüş; 3.417 öğrenci yaralanmış; yaklaşık 670 kişi tutuklanmıştır.²³ 2005 yılında İkinci İntifada sona erdiğinde geride binlerce ölü ve yaralı vardı. Ölenlerden 4.000’den fazlası Filistinli, 1.137’si İsrailiydi; 50.000’den fazla Filistinli ile 8.341 İsraili de yaralanmıştı.²⁴

İkinci İntifada’dan sonra İsrail tarafından inşa edilmeye başlanan 700 kilometrelik Utanç Duvarı ile İsrail, Filistinli öğrenci ve öğretmenlere yeni engeller çıkartmaktadır. Her gün yaklaşık 3.000 öğrenci ve öğretmen duvardaki kapılardan geçmekte ve bu sırada pek çok keyfi uygulamaya maruz kalmaktadır.²⁵ *Save the Children* (2004) verilerine göre, Utanç Duvarı çocukların okul yolculuğunu “korkunç” derecede zorlaştırmakta ve öğretmenlerin eğitim materyallerini okula getirmelerine imkân vermemektedir.

Hukuksuz İsrail yerleşimleri, Utanç Duvarı’nın birincil inşa sebebidir. Bu yerleşimler, uluslararası toplum tarafından tanınan Filistin toprakları üzerinde, İsrail yönetimince münhasıran İsraililer için inşa edilen oturma, sanayi ve tarım alanlardır.²⁶ Bu yerler BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi tarafından hukuk dışı ilan edilmiştir.²⁷ Ancak İsrail, 1967’den bu yana 135 yerleşim yeri inşa etmiş ve buralara 350.000’i Batı Şeria, 300.000’i

de Doğu Kudüs’te olmak üzere 650.000’den fazla İsrailiyi hukuksuz bir şekilde iskân etmiştir.²⁸ Bu hukuksuz yerleşimlerin çokluğu Filistin’de istikrarsızlığa ve yerleşimlere yakın oturan Filistinli çocuklara ve ailelerine yönelik şiddetin artmasına ve eğitim sisteminin alt üst olmasına sebep olmaktadır.²⁹ Örneğin, Ocak 2008 ve Aralık 2012 arasında belgelenmiş 129 olayda Filistinli çocukların İsraili yerleşimcilerin şiddetine maruz kaldığı belirlenmiştir. Bu saldırıların dördü ölümlle sonuçlanmıştır.³⁰

Kültürel olarak eğitime verilen öneme ve adanmışlığa rağmen, zorlayıcı ekonomik ve sosyal koşullar Filistin eğitim sistemini sekteye uğratmaktadır. Çocukların eğitime erişiminin zorlaştırıldığı bölgede okul bırakma oranları yükselmektedir.³¹ Bölgeyle ilgili hazırlanan bir rapora göre %95’i C Bölgesi olan Ürdün Vadisi’nde 10.000’den fazla çocuk çadırlarda, karavanlarda eğitim görmekte ve bu okulların üçte birinde temiz su ve gerekli diğer eğitim destek üniteleri bulunmamaktadır.³² Okullarda, İsrail askerleri ve İsrail yerleşimcilerinden kaynaklanan şiddet, Filistinli çocuklar üzerinde derin psikolojik travmalara sebep olmakta; bu da çocukların eğitimlerini bırakmalarına yol açmaktadır.³³ 2012 yılının ilk yarısında 14 belgelenmiş olayda ya okullar zarar görmüş ya eğitim sekteye uğramış yahut çocuklara doğrudan çeşitli şekillerde zarar verilmiştir.³⁴ Özellikle C Bölgesi’nde yaşayan çocuklar, Utanç Duvarı’ndan geçme zorunluluğu ve İsraili yerleşimcilerin saldırıları sebebiyle okullarına ulaşmada çeşitli zorluklar ve tehditlerle karşılaşmaktadır. UNICEF’in 2011 yılında hazırladığı rapora göre, C Bölgesi’nde yaşayan Bedevi çocukları, yüksek orandaki okul bırakmalar dolayısıyla ciddi psikolojik sorunlar yaşamaktadır.³⁵

İsraili Yerleşimciler Tarafından Uygulanan Şiddet

Aileler, İsraili yerleşimcilerin Filistinli çocukların okula erişimi önünde hem fiziksel hem de psikolojik engel oluşturduğunu vurgulamaktadır. El-Halil'in bazı mahallelerinde İsraili yerleşimcilerin okulları terk etmeye zorlamak için Filistinli öğrenci ve öğretmenleri taciz ettiği bilinmektedir. Bu tacizler altı farklı araştırma bölgesinde belgelenmiş durumdadır.³⁶ Yerleşimciler çocukların okullarına erişim imkânlarını kısıtlayarak sadece fiziksel bir bariyer değil aynı zamanda bir korku kültürü de oluşturmaktadır. Filistinli çocuklar, çoğu artık komşuları konumunda olan yerleşimcilerin çocukları tarafından tacize uğramakta ve taşlanmaktadır.³⁷ STK'ların bölgeyle ilgili raporları, İsraili yerleşimci ailelerin, çocuklarının şiddet içeren davranışlarını desteklediklerini ortaya koymaktadır. İsraili yerleşimciler Filistinli çocukların okula girişini engellemek için arabalarını okul önlerine park etme ya da köpeklerini salarak çocukları korkutma gibi eylemler de gerçekleştirmektedirler.³⁸ Ancak Filistinli aileler ve çocukları, yapılan bütün bu insanlık dışı muamelelere soğukkanlı bir şekilde karşılık vermektedir. Bütün tehlikelerine rağmen okul, Filistinli ailelerin çocuklarını göndermekten vaz geçmediği yegâne sığınak durumundadır. C Bölgesi'nde özellikle küçük çocuklar için çok daha riskli olan bu koşullar sebebiyle aileler, çocuklarının sadece okula gitmek için dışarıya çıkmasına izin vermektedir. Okula erişimde karşılaşılan bütün tehlikelerine

rağmen ailelerin çocukları okula göndermedeki kararlı tavrı, eğitime verilen önemin göstergelerindedir. Sonuç olarak Batı Şeria'da okul, Filistinli öğrenciler için hem umut kaynağı hem de şiddetin merkezi haline gelmiştir.

1980'li yıllarda başlayan Birinci İntifada boyunca İsrail İşgal Güçleri (*Israeli Occupation Forces/IOF*) Filistinli binlerce çocuğun eğitimine engel olacak şekilde okulları uzun süre kapatmıştır. İkinci İntifada sırasında da Filistin topraklarındaki okullar bombalanmış, öğrenciler kontrol noktalarında sebepsiz şekilde durdurularak okula gitmeleri engellenmiştir. Sadece 2011 yılında IOF tarafından Filistin okullarına 35 saldırı düzenlenmiş ve bu saldırılar sonucu 6.466 öğrencinin eğitime erişim imkânı yok edilmiştir.³⁹

Abluka altına alınan Gazze Şeridi, İsrail saldırılarının en yoğun yaşandığı yer olması sebebiyle buradaki eğitim imkânları Batı Şeria'dakinden çok daha kötüdür. Bugün Gazze'de bulunan 252 okulda 240.000'in üzerinde öğrenci, İsrail'in her türlü engellemelerine ve saldırılarına rağmen eğitimlerine devam etmektedir. Bölgede okul binası sıkıntısından dolayı eğitim %94 oranında çift zamanlı olarak yapılmakta, öğrenciler sabahçı ve öğlenci olarak okula devam etmektedir. 2006'dan bu yana abluka ve ambargo altında bulunan Gazze, sık sık İsrail'in bombardımanlarına maruz kalmaktadır. Bu koşullar sebebiyle de Gazze Şeridi ile ilgili Batı Şeria'da olduğu kadar dahi istatistiki veriye erişmek mümkün olamamaktadır.

Sonnotlar

- ¹ Said Assaf, *Educational disruption and recovery in Palestine*, s. 51.
- ² Dünya Bankası & Bisan Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 2006.
- ³ Bree Akesson, "School as a place of violence and hope: Tension of education for children and families in post-intifada Palestine", *International Journal of Educational Development*, 41 (2015) 192-199, Wilfrid Laurier University, Lyle S. Hallman Faculty of Social Work, Canada.
- ⁴ I. Abu-Duhou, "Schools in Palestine under the occupation and the Palestinian National Authority", *The Palestine-Israel Journal of Politics, Economics and Culture*, 3 (1), 1996.
- ⁵ S. J. Affouneh, "How sustained conflict makes moral education impossible: Some observations from Palestine", *Journal of Moral Education*, 36 (3), 2007, ss. 343-356.
- ⁶ Affouneh, "How sustained conflict...", ss. 343-356.
- ⁷ S. Nicolai, "Education and chronic crisis in Palestine", *Forced Migration Review*, 2006, ss. 24-26.
- ⁸ S. Alzaroo, *Education Under Occupation*, University Graduates Union Research Center, Hebron, Palestine, 1988.
- ⁹ S. Alzaroo, G. L. Hunt, "Education in the context of conflict and instability: The Palestinian case", *Social Policy & Administration*, 37 (2), 2003. ss. 165-180.
- ¹⁰ N. J. Brown, *Palestinian Politics After the Oslo Accords: Resuming Arab Palestine*, University of California Press, Berkeley, CA, 2003.
- ¹¹ S. Ramsden, C. Senker (Ed.), *Learning The Hard Way: Palestinian Education in West Bank, Gaza Strip and Israel*, World University Service (WUS), London, UK, 1993.
- ¹² N. Altınok, "An analysis of schooling quality differences in Israel and Palestinian National Authority during the second intifada" (background paper prepared for the *Education for All Global Monitoring Report 2011* No. 2011/ED/EFA/ MRT/PI/11), 2010.
- ¹³ Nicolai, "Education and chronic crisis in Palestine", ss. 24-26.
- ¹⁴ UNESCO, "Primary and secondary education in the West Bank and Gaza Strip: overview of the system and need for the development of the Ministry of Education", Paris, (Yayınlanmamış rapor), 1995.
- ¹⁵ Assaf, s. 53.
- ¹⁶ K. Mahshi, K. Bush, "The Palestinian uprising and education for the future", *Harvard educational review*, (Cambridge, MA), Vol. 59, No. 4, November, 1989.
- ¹⁷ Jerusalem Media and Communication Center, 1990a. *Palestinian Education: A threat to Israel's security? The Israeli policy of school closures in the occupied West Bank and Gaza Strip* (Dec 1987-May 1990), August.
- ¹⁸ "The Higher Education System in the State of Palestine", *National Report 2016*, http://www.reconow.eu/files/fileusers/5140_National-Report-Palestine-RecoNOW.pdf
- ¹⁹ B.G.V. Dyke, E. V. Randall, "Educational reform in post-accord Palestine", *Educational Studies* 28 (1), 2002, ss. 17-25.
- ²⁰ R. Jones, *Border Walls: Security and the War on Terror in the United States, India, and Israel*, Zed Books, London, UK, 2012.
- ²¹ R. Krouzman, "Twenty-first century Palestine: toward a Swiss-cheese state?", *Middle East Report*, 29, 1999.
- ²² UNICEF, *The Situation of Palestinian Children in the Occupied Palestinian Territory: In Search of a Better Childhood*, United Nations Children's Fund (UNICEF), Jerusalem, 2004.
- ²³ MoEHE, "The Effect of the Israeli Occupation on Palestinian Education from 28/9/200015/3/2008", MoEHE, Ramallah, Palestine, 2008.
- ²⁴ B'Tselem, "Statistics: Fatalities", 2013, <http://www.btselem.org/statistics>
- ²⁵ J.M. Halstead, S.J. Affouneh, "Educating the human spirit in times of conflict: The case of emergency education in Palestine", *International Journal of Children's Spirituality* 11 (2), 2006, ss. 199-215.
- ²⁶ UNOCHA, *The Humanitarian Impact on Palestinians of Israeli Settlements and Other Infrastructure in the West Bank*, 2007.
- ²⁷ R. Hollander, "The Debate About Israeli Settlements", *Committee for Accuracy in Middle East Reporting in America*, June 13, 2007.
- ²⁸ H. Sherwood, "Population of Jewish settlements in West Bank up 15,000 in a year", *The Guardian*, July 26, 2012.
- ²⁹ Defence for Children International (DCI), "Bound, Blindfolded, and Convicted: Children Held in Military Detention. DCI-Palestine Section, Ramallah, Palestine"

- 2012, <http://www.dci-palestine.org/documents/bound-blind-foldedand-convicted-children-held-military-detention-2012>
- ³⁰ DCI, “Settler and Soldier Violence”, 2014, <http://www.dci-palestine.org/content/settler-and-soldier-violence>
- ³¹ UNOCHA, *Occupied Palestinian Territory Consolidated Appeal*, 2013, Geneva, Switzerland.
- ³² Ma’an Development Centre, *Parallel Realities: Israel Settlements and Palestinian Communities in the Jordan Valley*, Ramallah, Palestine, 2012.
- ³³ DCI, “Palestinian Children Travel Dangerous Route to School in At-Tuwani”, DCI-Palestine, Ramallah, Palestine.
- ³⁴ UNOCHA, *Occupied Palestinian Territory Consolidated Appeal*; 11 olay doğrudan İsrail ordusu tarafından, ikisi ise İsraili yerleşimciler tarafından gerçekleştirilmiştir.
- ³⁵ UNOCHA, *Occupied Palestinian Territory Consolidated Appeal*.
- ³⁶ Akesson, “School as a place of violence...”.
- ³⁷ DCI, “Under Attack: Settler Violence Against Palestinian Children in the Occupied Palestinian Territory”, Jerusalem, 2010.
- ³⁸ DCI, “Under Attack: Settler Violence Against Palestinian Children in the Occupied Territory”, Jerusalem, 2008.
- ³⁹ UNICEF, CAAC Bulletin Israel & The occupied Palestinian territory, Eylül 2011.